

Foto: Ainars Mankus / ainars.net

Desmit gadi, kopš pieņemta LOB nostāja medību jautājumā

VIESTURS ĶERUS,
viesturs@lob.lv

Pirms desmit gadiem – 2009. gadā – LOB padome apstiprināja biedrības nostāju medību jautājumā. Šajā rakstā atskatīšos, ko desmit gados esam (vai neesam) paveikuši, istenojot medību nostāju dzīvē.

Atgādinājumam

Par pašu nostājas dokumentu rakstīju "Putni dabā" 2009/3 numurā, taču pieļauju, ka pat tie, kuri to lasījuši, varētu būt piemirsuši, tāpēc būtu vietā atgādināt, kā nonācām pie šīs nostājas.

"Kā jums veicas dialogā ar medniekiem?" reiz man e-pastā jautāja kāds *BirdLife International* pārstāvis,

lūdzot aizpildīt aptaujas anketu par šo tēmu. Anketu nosūtīju diviem LOB padomes locekļiem, un viņu rakstītais skaidri parādīja atbildi uz *BirdLife* kolēģa uzdoto jautājumu – LOB iekšienē mūsu viedokļi ir pārāk atšķirīgi, lai varētu iesaistīties normālā dialogā ar medniekiem ārpus mūsu organizācijas.

Tomēr skaidrs, ka mēs, kas nodarbojamies ar putnu aizsardzību, īsti nevaram atļauties būt bez organizācijas viedokļa par medībām. Pretrunīgos padomes locekļu viedokļus pieņemu zināšanai, bet *BirdLife* aizsūtīju pats savas atbildes un aicināju kolēģus sanākt kopā, lai vienotos par LOB kopējo nostāju medību jautājumā.

Dokuments tapa brīžiem patiešām karstās diskusijās, taču ļoti noderīgs pamats šīm diskusijām bija līgums starp LOB pārstāvēto *BirdLife International* un Eiropas Savienības Medību un dabas aizsardzības asociāciju federāciju (FACE). Ja reiz pārstāvam *BirdLife* Latvijā, nedrīkstētu būt tā, ka mūsu nostāja būtiski atšķiras no *BirdLife* kopējās nostājas. Tāpat jautājumā, kas izraisa asas viedokļu sadursmes pat LOB iekšienē, svarīgi vienmēr paturēt prātā ne tikai to, ka pārstāvam *BirdLife*, bet arī to, kāds ir biedrības mērķis: sekmēt tādu apstākļu saglabāšanos, kas ļautu ilgstoši pastāvēt visām ar Latvijas teritoriju dabiski saistītajām putnu populācijām.

Raksta autora foto: Dāvis Ūlandis

Foto: Ainars Mankus / ainars.net

Mērkažu medības radītu riskus citām bridējputnu sugām, tostarp ķikutam, tāpēc LOB iestājās pret šo medību atļaušanu.

Pilns nostājas dokuments atrodams LOB interneta lapā, bet turpmāk rakstā apakšvirsrakstos esmu licis šī dokumenta galvenos punktus.

LOB pilnībā atbalsta *BirdLife International* un FACE 2004. gada 12. oktobrī noslēgto līgumu un apņemas rīkoties tam atbilstoši

Līguma pamatā ir tas, ka abas puses – gan dabas aizsardzības organizācijas pārstāvošā *BirdLife International*, gan mednieku organizācija FACE – atzīst Putnu direktīvu un apņemas neatbalstīt tās grozījumus.

Tolaik, kad šis līgums tika parakstīts, Latvija iestājās Eiropas Savienībā, un līdz ar to arī uz mums sāka attiekties Putnu direktīva, kas šobrīd ir mugurkauls visai putnu aizsardzībai Latvijā. Iepriekšējā sasaukuma Eiropas Komisijas plāni bija liels pārbaudījums tam, cik patiesa ir līgumu parakstījušo organizāciju paustā apņemšanās, parakstot līgumu, jo no hipotētiskas situācijas Putnu direktīvas grozījumi kļuva par reālu draudu. No 2014. līdz 2016. gadam tika vērtēts un spriests, vai Putnu un Biotopu direktīva būtu jāgroza. Šeit patiešām cepuri nost medniekus pārstāvošās FACE priekšā, kas līdz ar *BirdLife* iestājās par direktīvu saglabāšanu pašreizējā redakcijā, lai gan, protams, tajās ne-

trūkst punktu, ko mednieki varētu gribēt mainīt.

Arī FACE Latvijā pārstāvošā Latvijas Mednieku asociācija (LATMA), lai gan norādīja, ka šī ir “Latvijā tik ļoti mednieku nemīlētā Putnu direktīva”, tomēr pievienojās aicinājumiem saglabāt to negrozītu.

LOB atzīst, ka ilgtspējīgas medības ir pieņemama nodarbe gan *Natura 2000* teritorijās, gan ārpus tām

Šis nostājas punkts tad arī pasa-ka galveno – LOB neiestājas pret medībām principā, bet uzskata, ka tām jābūt ilgtspējīgām, t.i., medības nedrīkst nonākt pretrunā ar populāciju saglabāšanas mērķiem. Protams, īpaši aizsargājamās dabas teritorijās (*Natura 2000* teritorijās) medībām jābūt īpašiem nosacījumiem, taču arī no šīm teritorijām tās izslēgt pilnībā nebūtu pamata.

Kā jau norādīts nostājā, lai pārliecinātos, ka medības ir ilgtspējīgas, ļoti svarīgi ir ievākt informāciju par to, cik dažādu putnu tiek nomedīts. Jāatgādina, ka laikā, kad tika pieņemta nostāja, oficiālajā statistikā nomedītie ūdensputni (lielākā daļa no nomedītajiem putniem) tika dalīti vienkārši “pīlēs” (tām pieskaitot arī laučus) un “zosīs”. 2014. gadā tika izstrādāti jauni Medību noteikumi

(procesā iesaistoties arī LOB), kas paredz nomedīto putnu (un citu dzīvnieku) noteikšanu līdz sugai. Protams, šī prasība ir svarīga, bet vēl jo vairāk aktualizē saistītu problēmu – mednieku spējas putnu atšķiršanā. Šeit jāatzīmē LOB tuvo kolēģu no LU Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorijas veikums, kurš šobrīd materializējies kā interneta lapa www.nomeditie.org, taču vēl ir ļoti daudz darāms, lai uzlabotu mednieku zināšanas putnu atšķiršanā.

Medību ietekmes novērtēšanai nepieciešams zināt ne tikai to, cik dzīvnieku tiek nomedīts, bet arī cik to vispār ir. Par daļu no sugām (piemēram, mežzirbi) ticamus datus iegūstam paši, taču formāli par šādas informācijas ievākšanu atbild Valsts meža dienests (VMD). Ar šo jautājumu saistīts daudz problēmu, un īsumā var teikt vien to, ka oficiālā statistika par medijamo dzīvnieku skaitu ir tikai skaitļi, kam ir maz sakara ar reālo situāciju vai – labākajā gadījumā – par saikni ar reālo situāciju nav iespējams pārliecināties.

Cerības uz uzlabojumiem radās 2016. gadā, kad tiku aicināts piedalīties topošās medijamo dzīvnieku populāciju novērtēšanas un limitu noteikšanas metodikas apspriešanā. Šķietami labi sāktais process tā arī apsīka, un 2018. gadā tika apstiprināta metodika, kurā lielākoties bez labojumiem palikuši visi būtiskie trūkumi, uz kuriem savulaik norādīju. Piemēram, tas, ka neviena no dokumentā ietvertajām metodēm nav piemērota putniem. Tā nu joprojām varam tikai minēt, kā iegūta VMD publicētā informācija, ka, piemēram, 2018./2019. gadā Latvijā bija 22 697 rubeņi un 30 600 mežzirbes. Turklāt šīs divas ir vienīgās medijamo putnu sugas, par kurām VMD vispār sniedz šādu informāciju.

Tolaik, kad tapa medību nostāja, mums bija ideja veikt arī valsts mēroga izvērtējumu par esošajiem un nepieciešamajiem medību liegumiem. Šī bija viena no idejām, ko iztraucēja krīze un pie kuras tā arī neesam atgriezušies. Tāpat nav

notikuši pētījumi par medību traucējuma ietekmi.

Savā nostājā esam norādījuši arī to, ka putnus ietekmē medību saimniecība kopumā, ne tikai putnu medības, piemēram, mežacūku piebarošana. Nostājā aicinājām uz papildu ierobežojumiem mežacūku piebarošanai, bet dzīvē šis punkts lielā mērā īstenojās nevis LOB nostājas, bet Āfrikas cūku mēra dēļ.

2013. gada 17. decembrī tika pieņemti Savvaļā dzīvojošo medijamo dzīvnieku piebarošanas noteikumi. Lai gan sākotnēji izstrādāti tieši Āfrikas cūku mēra ierobežošanai, tie paredz arī medijamo dzīvnieku barotavu ierīkošanu "teritorijās, kuras normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā Dabas aizsardzības pārvaldes uzturētajā valsts reģistrā ir reģistrētas kā īpaši aizsargājami biotopi un īpaši aizsargājamo sugu dzīvotnes". Turklāt vairs nav atļauta mežacūku piebarošana, vienkārši izgāžot meža lauksaimniecības produktus. Ar šī punkta ieviešanu dzīvē gan nevedas, un šādas neatļautas barotavas mežos atrodamas joprojām. Ne velti 2016. gadā aicinājām par tādām ziņot Valsts meža dienestam.

Pie mūsu nostājas nācās atgriezties arī tad, kad ķērāmi pie mežirbes sugas aizsardzības plāna izstrādes. Nostājas dokumentā rakstīts: "Kādam no medijamām putnu sugām nonākot nelabvēlīgā aizsardzības stāvoklī,

šīs sugas medības uz laiku pārtraucas, līdz stāvoklis uzlabojas. Medības pieļaujamas tikai tādos gadījumos, ja tās notiek vienlaikus ar sugu dzīvotņu apsaimniekošanas pasākumiem, kas palīdz sugai atgriezties labvēlīgā aizsardzības stāvoklī."

Kā "Putni dabā" lasītāji noteikti jau būs pamanījuši, mežirbes populācija Latvijā neapšaubāmi ir nelabvēlīgā stāvoklī. Tikpat, neapšaubāmi, mežirbju medības šajā stāvoklī nav vairojamas. Izstrādājot sugas aizsardzības plānu, pieļāvām iespēju, ka medību saimniecība, t.i., koncentrēšanās uz mežacūku vairošanu, gan varētu būt viens no faktoriem, kas samazinājis mežirbes populāciju, tomēr Āfrikas cūku mēris un tā apkarošanas pasākumi mežacūku skaitu stipri samazinājuši, bet mežirbju populācija vismaz pagaidām tā arī nav atkopusies.

Mežirbes populācijas lejupeļslīde bija iemesls tam, kāpēc ķērāmi pie šīs sugas aizsardzības plāna izstrādes. Ņemot vērā salīdzinoši nelielo nomedīto mežirbju skaitu (zem 1% ligzdojošās populācijas), nolēmām vēl neprasīt izslēgt mežirbi no medijamo putnu skaita, bet dot medniekiem iespēju parādīt, ka viņu interese par šo sugu var palīdzēt populācijai atkopties. Nosacījumi, lai mežirbi varētu turpināt medīt, ir šādi:

- tiek publicēts precīzs nomedīto mežirbju skaits;
- tiek publicēta ticama informācija par mežirbi potenciāli ietekmējošo

medijamo dzīvnieku (caunu, āpšu, lapsu, jenotsuņu, Amerikas ūdeļu, sesku un mežacūku) populācijām un nomedīto dzīvnieku skaitu;

- tiek organizētas uzskaites mežirbes ligzdošanas sekmju noskaidrošanai, un medības tiek pielāgotas to rezultātiem;
- mežirbju skaits neturpina samazināties (nesamazinās vairāk kā par 10% līdz 2026. gadam).

Ja šie nosacījumi nepiepildās, mežirbe svitrojama no medijamo dzīvnieku saraksta. Diemžēl pagaidām šis šķiet visticamākais scenārijs, jo vismaz mani nav sasniegušas ziņas, ka tiktu īstenots kāds no uzskaitītajiem punktiem, izņemot pirmo, un, kā jau minēts, mežirbju skaits turpina samazināties.

Īpaša uzmanība šajos desmit gados tikusi veltīta kādam citam vistveidīgā kārtas putnam – mednim. Tolaik, kad izstrādājām savu nostāju, medņu medības vēl bija atļautas pavasarī. Tā kā visi pieejamie dati liecināja par populācijas lejupeļslīdi, aicinājām VMD noteikt moratoriju medņu medībām (t.i., tā kā mednis ir limitēti medijama suga, noteikt nomedīšanas limitu 0) līdz brīdim, kad ticami dati rādīs, ka populācija atkopjas.

VMD šo aicinājumu neatbalstīja, tāpēc LOB nācās izšķirties starp aicinājumu medņu medības aizliegt un būtiski stingrākiem nosacījumiem, ar kādiem tās pieļaujams turpināt. LOB iekšējās diskusijās vienojāmies par otro variantu, turklāt tobrīd Dabas aizsardzības pārvaldes uzdevumā Helmutis Hofmanis strādāja pie jaunā medņa sugas aizsardzības plāna, kurā šīs prasības varētu iekļaut. Pēc AS "Latvijas valsts meži" vēlmes pagaidīt ar sugas aizsardzības plāna virzību, kamēr nav beigušies LVM īstenotie medņu pētījumi, plāns iestrēga kādā atvilktņē un tā arī vairs nav ieraudzījis dienasgaismu.

Taču medņa epopejā iesaistījās arī Eiropas Komisija, aizrādot Latvijai, ka putnu šaušana pavasarī pieļaujama tikai izņēmuma gadījumā, bet tas, ka medņa pavasara

Foto: Ainars Mankus / ainars.net

Mežirbe šobrīd ir medijams putns, bet populācijas stāvokļa turpmāka pasliktināšanās var likt šo statusu pārskatīt.

Foto: Agris Krusts / calidris.lv

Jūraskraukļu skaits Eiropā un Latvijā pieaudzis, taču atbilstoši Putnu direktīvai šī suga nav medījama.

medības paredzētas Medību noteikumos, skaidri liecina, ka medņu pavašara medības ir norma, nevis izņēmums. Tad nu VMD tomēr noteica medņu medībām nulles limitu un vēlāk arī medību termiņu pārcēla uz rudeni. Taču, tā kā sugas aizsardzības plāns tā arī nav ieraudzījis dienasgaismu, nulles limits ir palicis spēkā, un mednis, lai gan formāli medijams, reāli medīts vairs netiek.

Mednis bija ļoti tradicionāls medījams putns, tāpēc viņa “aiziešana” bija tik skaļa. Daudz klusāk no medijamo dzīvnieku saraksta pazuda divas pīļu sugas – kākaulis un tumšā pīle, kuras tika medītas ļoti nelielā skaitā, taču bija kļuvušas apdraudētas pasaules līmenī. Pasaulē apdraudēto sugu sarakstam pievienojies vēl viens medību putns – brūnkaklis, taču šī suga Latvijā pagaidām tiek medīta.

Šajā laikā bijušas arī iniciatīvas medijamo putnu sugu saraksta papildināšanai. Viena no šīm sugām bija jūraskrauklis. Lai gan principiālu iebildumu pret to medīšanu LOB nebija, izskaidrojām, ko nozīmētu medīt sugu, kas saskaņā ar Putnu direktīvu nav medījama, un galu galā paši mednieki no idejas par jūraskraukļu medīšanu atkāpās.

Grūtāk gāja ar mērkaziņu, kura tika pieprasīta kā kompensācija par tumšās pīles un kākaula izņemšanu no medijamo putnu saraksta. Bija lielas bažas, ka atļauja medīt mērkaziņas nozīmēs, ka medībās kritis arī citi bridējputni, tostarp pasaulē apdraudētais ķikuts. Faktiski vienīgā mednieku organizācija, kas uzstāja uz mērkaziņu medīšanu, bija LATMA (par dažādajām organizācijām sk. tālāk), taču diskusijās nevienojāmies, tāpēc lēmums arī turpmāk neļaut mērkaziņu medības bija jāpieņem Ministru kabinetam.

LOB uzsver nepieciešamību izskaust svīnu saturošas municijas izmantošanu medībās

LOB nostājā uzsvērām, ka svīnu saturošas municijas izskaušana visos medību veidos jāveic līdz 2012. gadam. Šajā ziņā esam bijuši ļoti ambiciozi, un šis mērķis nav sasniegts. Mūsu attaisnošanai gan jāpiebilst, ka līdzīgi lieli mērķi bijuši arī starptautiskā līmenī un arī tie pagaidām nav īstenojušies. Savulaik valstis, kas parakstījušas līgumu par Āfrikas–Eirāzijas migrējošo ūdensputnu aizsardzību (Latvija to parakstīja 2005. gadā), vienojās censties

izskaust svīna skrošu izmantošanu ūdensputnu medībās līdz 2000. gadam, taču ne tikai Latvijā ūdensputnus joprojām drīkst medīt ar svīna skrotīm. LOB (un vēlāk arī *BirdLife*) prasa svīna lietošanas aizliegumu paplašināt, nevis tikai skatīties uz skrotīm ūdensputnu medībās.

Lai gan lielais mērķis joprojām nav sasniegts, mazi soli šajā virzienā ir sperti. Līdz tam daudzviet īpaši aizsargājamās dabas teritorijās bija aizliegts vien izmantot svīnu saturošu municiju ūdensputnu medībās, bet pamazām tika ieviests arī šķietami formāls noteikums, ka attiecīgajā teritorijā nedrīkst arī atrasties ar svīnu saturošu municiju. Tā tika novērsta problēma, uz kuru savulaik norādīja mūsu bijušais prezidents profesors Jānis Vīksne – mednieks var reāli medībās izmantot svīna skrotis, bet nēsāt līdzīgu bezsvīna municijas patronu, ko uzrādīt inspektoriem.

Pamazām iets arī tālāk – Ķemeru nacionālais parks kļuva par pirmo teritoriju, kurā svīnu saturoša municija tika aizliegta visiem medību veidiem. Tam sekoja arī dabas liegumi “Ziemepe”, “Ukru gārša” un “Ances purvi un meži”.

Grūti būt optimistam, ņemot vērā dažādus dokumentus, kuros svina izmantošanu medībās paredzēts aizliegt, bet termiņi pārlikti vēl un vēl, taču šogad atkal ir jauns pavērsiens. Eiropas Komisija jūlijā vērsusies pie Eiropas Ķimikāliju aģentūras, lūdzot izstrādāt priekšlikumus svina munīcijas tirgošanai un izmantošanai, turklāt šoreiz, gluži kā LOB nostājā, attiecinot to uz visiem munīcijas veidiem un visiem tās izmantojumiem.

LOB ir gatava sadarboties ar Latvijas medniekiem un tos pārstāvošajām organizācijām

Kad vienojamies par savu nostāju, vienīgā valsts mēroga mednieku organizācija bija Latvijas Mednieku asociācija (LATMA), kas Latvijā pārstāv arī Eiropas Savienības Medību un dabas aizsardzības asociāciju federāciju (FACE). Diemžēl sadarbība ar LATMA ir bijusi ļoti sarežģīta, un šķiet, ka šobrīd īsti vairs nav iespējama, jo savās sabiedriskajās attiecībās šī organizācija lielu uzsvāru liek uz naida kurināšanu starp medniekiem un dabas aizsardzības organizācijām un institūcijām, nolaižoties pat līdz klajiem apmelojumiem. Turklāt acīmredzot tāpēc, ka LATMA padomē pārstāvēta AS "Latvijas valsts meži", tā aktīvi piedalās meža nozares propagandā, attaisnojot Latvijas mežu noplicināšanu. Tomēr svarīgi atzīmēt, ka, par spīti asām domstarpībām starp organizācijām, LATMA

tomēr turējās pie FACE kopējās nostājas un aicināja saglabāt Putnu direktīvu, kad tas bija izšķiroši.

Gadu pēc LOB nostājas apstiprināšanas – 2010. gadā – tika nodibināta biedrība "Medniekiem.lv". Tikāmies arī ar šīs organizācijas pārstāvjiem. Savulaik "Medniekiem.lv" gan atbalstīja parakstu vākšanu par mežizstrādes pārtraukumu putnu ligzdošanas laikā, gan iestājās par medņu medību moratoriju, taču šķiet, ka šobrīd tās darbība ir apsīkususi.

Šobrīd lielākā mūsu valsts mednieku organizācija – Latvijas Mednieku savienība (LMS) – dibināta 2011. gadā. Tās valdes priekšsēdētājs visu šo laiku ir bijušais Valsts meža dienesta Medību daļas vadītājs, un, iespējams, tieši tas ir viens no iemesliem, kāpēc LMS skatījums uz medībām ir racionālāks un mazāk vērst uz ienaidnieku meklēšanu, ja salīdzinām ar LATMA. Mednieku savienība Jāņa Baumaņa personā vairākus gadus bija pārstāvēta arī Vides konsultatīvajā padomē, kur darbojas arī LOB un virkne citu vides organizāciju, kopīgi risinot ne tikai medību, bet arī citus vides jautājumus.

Taču, ja runājam par sadarbību ar medniekiem, visproduktīvākā šo gadu laikā bijusi sadarbība ar mednieku žurnālu MMD, kas patiesībā jau pirms LOB nostājas publicēšanas mēdza kalpot par tiltu starp ornitologiem un medniekiem (piemēram, publicē-

jot daudzus Jāņa Viksnes rakstus par ūdensputniem). Es pats kopš nostājas apstiprināšanas esmu sagatavojis MMD ap 40 rakstus par dažādām tēmām – ne tikai medībām, bet arī mežu apsaimniekošanas problēmām, ekoloģijas pamatiem, dabas aizsardzības pasākumiem u.c. Žurnālā publicēti arī citu kolēģu raksti, un arī paši redakcijas pārstāvji nereti pievērsušies LOB aktuāliem jautājumiem, piemēram, iepriekš minētajam svinam.

Noslēgumā

Lai gan medības ir ļoti karsts jautājums, šo desmit gadu laikā tas nav bijis starp LOB prioritātēm, jo citas cilvēku darbības, piemēram, mežu un lauku apsaimniekošana, uz Latvijas putnu populācijām atstāj daudz lielāku iespaidu. Tāpēc medību jautājumos esam galvenokārt reaģējuši uz notikumiem, nevis nākuši klajā ar savām iniciatīvām, bet reizēm LOB nostājā rakstīto īstenot palīdzējuši ārēji spēki un notikumi. Lai gan darāmā joprojām ir vairāk nekā šajā jomā sasniegtā, uzskatu, ka LOB nostāja medību jautājumā ir palīdzējusi neapmaldīties radikāli pretrunīgos viedokļos un neaizmirst, kas ir mūsu galvenais mērķis, iestājoties par Latvijas putnu populāciju saglabāšanu un pārstāvēt Latvijā *BirdLife International*.

Summary

Ten years since the adoption of LOB's position on hunting /Viesturs Ķerus/
Ten years ago LOB adopted a position paper on hunting. In our position we follow the agreement between BirdLife International and FACE. This means that, although hunting is an acceptable activity, its sustainability must be ensured. However, hunting is not one of the priority issues for nature conservation in Latvia, therefore, LOB has mostly reacted to current events rather than coming up with our own initiatives. During these ten years, the registration of hunting bag statistics has improved significantly, and two globally threatened duck species – Velvet Scoter and Long-tailed Duck – have been removed from the list of huntable species. This means that hunters should excel at identifying birds, but in reality there is much room for improvement. The issue of banning all use of lead-containing ammunition has not been resolved yet, but there has been gradual progress.

Foto: Agris Krusts / callidris.lv

Brūnkaklis pievienojies globāli apdraudēto sugu sarakstam, tāpēc visticamāk tuvākajā laikā tas tiks svītrots no medijamo sugu saraksta.